ואי בעית אימא אי סבירא לן. דהקפה במזבח הפנימי ברגל היא דהקפה דחיצון דכולי עלמא יליפינן פנים מחוץ לפנים ימין אלא סבירא להו להני תנאי דהקפה ביד ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרנות לפי שאינו צריך להקיף ברגל שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה: **מכלל דס"ק.** לא שני ליה בין הקפת פנימי לחיצון אלא שניהן ברגל ותנא קמא דמתני' רבי יוסי הגלילי היא דהא כוותיה קאמר בברייתא: **סביב דמזבח הפנימי.** דכתיב ביה על קרנות המזבח סביב (ויקרא טז): **כסביב דמזבח החיצון.** מה זה ברגל אף זה ברגל: **במקום חדא קרן.** שהקרן של חיצון אמה על אמה: **מתניתין רבי יהודה היא.** דשמעינן ליה דאמר משום רבי אליעזר הכי: **ועל כולן הוא נותן מלמעלה למטה.** בזו שלפניו על כרחו כדי שלא יזוב הדם לתוך בית ידו דהואיל וגבוה היא יותר מידו צריך להיות רחשי אצבעותיו למעלה ואם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית ידו ובאותן של גדין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא רחוקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה טורח הוא לו להיות כפוף ופושט זרועו עד כלות המתנה אלא משכופף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ומזקף והולך למעלה: **ועל כולן נותן מלמטה למעלה.** שכך נוח לו לכל הרחוקות: **הלא ניסוכי מאניה.** כדפרישית: **אפנגיה דמזבח.** בתמצע גובה כתלו: **טהר עיהרא.** תרגום של להריס (בראשית מג) שהוא בחלי היום: **חגיה אומר בלד לפוני היה נותן.** כל שבע הזאות. חגיה סבר פתח דפרוכת בדרום וכי נפיק במערבית דרומית פגע והתם לא יהיב בראשא חיטוי דקרנות כדאמרן עד דנפיק למזרחית דרומית ויהיב והדר למערבית דרומית לשמאל משום דבהא איחייב בראשא כדאמרן לעיל ומשם למערבית לפונית לפונית מזרחית והתם דגמריה לחיטוי יהיב שבע הזאות: **ורבי יוסי סבר פתח בצפון.** כדקאמר במתני' הלכך במזרחית לפונית מתחיל ובדרומית מזרחית מסיים והתם יהיב להזאות: **במקום שקידשו.** בקרנותיו שם טהרו בהזאות: **דאמר קרא.** גבי פר כהן משיח ואת כל דם הפר וגו' (ויקרא ד) ותניא בתורת כהנים ו) הפר לרבות פר יום הכפורים שיהו שריו נשפכין ליסוד אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי: **יסוד המזבח.** המזרח בחיצונה: ה"ג **אמרה ילמד ירידתו מן הכבש וכו'.** ירידתו מן הכבש בחיצונות ליציאתו מן ההיכל ושריה הפנימיים בידו: **זה וזה.** חיצונות ופנימיות: **ילמד סתום.** חיצונות שלא פורש בהן לאיזה יסוד: **מן המפורש.** מן הפנימיות שכתוב בהן אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד (שם) והוא יסוד מערבי: **קסבר פיתחא.** דהיכל בדרומו של מזבח קאי הלכך יסוד אשר פתח אהל מועד היינו דרומי: **תנא דבי רבי ישמעאל בדבי ר' שמעון בן יוחי זה וזה יסוד דרומי.** בבית מדרשו של ר"ש בן יוחי היו שונין משנת רבי ישמעאל וגורסין בה זה וזה יסוד דרומי חזר בו רבי ישמעאל: **וסימן.** שלא תטעה לומר זה וזה יסוד מערבי היו שונין: **משכוה גברי לגברא.** תלמידי ר' שמעון משכו את ר' שמעון לומר כדבריהן: אלא

דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. ולא גרסינן בההוא פגע ביה בראשא ולעיל בפרק אמר להם הממונה (דף נג.) פי' אין מעבירין על המצות גרסינן: **משכוה** גברי לגברא. בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נג.) איתא נמי וגרס רש"י התם זה וזה יסוד מערבי וסימן משכוה גברי לגברא ומפרש רש"י וזה לשונו תלמידי רבי ישמעאל שהן רבים משכו את ר"ש בן יוחי לומר כדבריהם ולא נהירא לר"י דבפרק בתרא דזבחים (דף קיט:) פליגי נמי רבי ישמעאל ור"ש בקרא דאל המזבח ואל הנחלה דר' ישמעאל אומר דזו וזו שילה ור' שמעון אומר זו וזו ירושלים תנא דבי ר' ישמעאל בדבי רבי שמעון זו וזו ירושלים וסימן משכוהו גברא לגברי ומפרש רש"י ר' שמעון בן יוחי שהוא יחידי משך את תלמידי ר' ישמעאל להניח דברי רבם והשתא קשה הדא אין זה סימן דאדרבה דרך הוא שרבים מתגברין ומושכין את היחיד ול"כ אתי למיטעי ולומר איפכא גברי לגברא ל"כ מה סימן הוא ועוד דהא באיזהו מקומן הוי איפכא גברי לגברא ל"כ אתי למיטעי ע"כ נראה כמו שפרש"י כאן זה וזה יסוד דרומית מיהו ה"ג משכו גברי לגברא פירוש ר"ש בן יוחי שהוזכר שמו ושם אביו משך תלמידי רבי ישמעאל שהוזכר שמו ולא שם אביו לומר כדבריו וה"ג נמי בפרק בתרא דזבחים (ג"ז שם) וכן פי' בערוך בערך משך ואפילו אי גרסינן בתרוייהו גברא לגברי כגירסת רש"י דהתם נראה דלא קשה מה שהקשיתי הא אתי למיטעי ולהפך הסי' ולומר גברי לגברא די"ל דזה היה ידוע שרבי שמעון האריך ימים אחר רבי ישמעאל ותלמידי רבי ישמעאל נמשכו ללמוד לפניו אחר פטירת רבם ואורחא דמילתא הוא כל הנמשך אחר חבירו לביתו בין שהם רבים בין שהוא יחיד יש לו לומר כדברי מי שהוא נמשך אלו: עד

ואי בעית אימא אי סבירא לן הקפה ברגל דכולי עלמא לא פליגי דילפינן פנים מחוץ והכא בהא קא מיפלגי מר סבר הקפה ביד ומר סבר [א]הקפה ברגל ואי בעית אימא דס"ע הקפה ביד והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן יד מרגל ומר סבר לא ילפינן וסבר ר' יוסי הגלילי הקפה ביד והא מדקתני סיפא ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא מכלל דתנא קמא לא סבירא ליה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא מר סבר הקפה ביד ומר סבר הקפה ברגל [א] ואי בעית אימא [ב] בהא קא מיפלגי מר סבר סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון ומר סבר כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דמזבח חיצון קאי תניא אמר ר' ישמעאל שני כהנים גדולים נשתיירו במקדש [ג] ראשון זה אומר בידי הקפתי וזה אומר ברגלי הקפתי זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו זה נותן טעם לדבריו סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון וזה נותן טעם לדבריו כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דחיצון קאי: רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא: מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא ר' מאיר אומר רבי אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן היה נותן ממעלה למטה חוץ מאותה שבאלכסון שנותן ממטה למעלה רבי יהודה אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו ממש שנותן ממעלה למטה כי היכי דלא ניתווסן מאניה: הזה ממנו על טהרו של מזבח: מאי [ו]טהרו אמר רבה בר רב שילא פלגיה דמזבח כדאמרי אינשי טהר טיהרא והוי פלגיה דיומא מיתיבי [ז]כשהוא מזה אינו מזה לא ע"ג האפר ולא ע"ג הגחלים [ח]אלא חותה גחלים אילך ואילך ומזה אלא אמר רבה בר רב שילא על גלויה דמזבח כדכתיב [1]ובעצם השמים לטוהר תניא חנניא אומר בצד צפוני הוא נותן רבי יוסי אומר [2]בצד דרומי הוא נותן במאי קמיפלגי מר סבר [3]פיתחא בדרום קאי ומר סבר [7]פיתחא בצפון קאי דכ"ע מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב על גגו מאי טעמא אמר קרא [2]וטהרו וקדשו מקום שקדשו שם טיהרו: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: דאמר קרא [3]ואת כל דם הפר ישפוך וכי נפיק בההוא פגע בראשא: ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומית: [ט]ת"ר [4]יסוד המזבח זה יסוד דרומית אתה אומר יסוד דרומית או אינו אלא יסוד מערבית אמרת ילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו ואי זה זה יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו ואי זה זה יסוד דרומי תניא ר' ישמעאל אומר זה וזה יסוד מערבי ר' שמעון בן יוחאי אומר זה וזה יסוד דרומי בשלמא ר' ישמעאל קסבר ילמד סתום ממפורש אלא ר' שמעון בן יוחאי מאי טעמא אמר רב אשי קסבר פתחא בדרום קאי תנא דבי רבי ישמעאל בדבי רבי שמעון בן יוחאי זה וזה יסוד דרומית וסימניך משכוה גברי לגברא: אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין וכו': תנו רבנן [ו]מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור' שמעון וחכ"א [ז]אין מועלין בהן עד

[1] וכעצם השמים לטוהר. [2] בצד דרומי הוא נותן. [3] פיתחא בצפון קאי. [4] יסוד המזבח. [5] אלו ואלו מתערבין באמה. [6] מועלין בדמים. [7] פיתחא בדרום קאי.

[א] הקפה ברגל. [ב] בהא קא מיפלגי מר סבר הקפה ביד. [ג] ראשון זה אומר בידי הקפתי. [ד] אלו ואלו מתערבין באמה. [ה] אלא חותה. [ו] מועלין בדמים. [ז] אין מועלין בהן. [ח] אלא חותה.

מ) זבחים לח: לעיל טו., ב) [מוספ' פ"ג ה"ב], ג) [לעיל נח:], ד) [שם], ה) זבחים נג., ו) זבחים מו. מעילה יח., ז) [ויקרא דכולא למוכא פרשה ג],

תורה אור השלם

1. וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר: שמות כד י
2. וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא טז יט
3. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ויקרא ד ז

4. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ויקרא ד ל

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ואי בעית אימא) תפ"מ: [ב] שם בהא ל"ל וכהא: [ג] שם (ראשון) מז"מ (וע' ת"י):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

מר סבר ילפינן יד מרגל. הקשה ה"ר יוסף מגא לן דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא ילוף ועטמא משום דאית ליה לרבי יוסי הגלילי כר' יוסי דאמר פתחא בצפון קאי כדפי' רש"י לעיל, וא"כ על כרחיה מקיף דרך ימין דמן דינא בההוא קרן פגע בראשא, ועוד הקשה דמתני' סברא לעיל המיוה פרופה מן הדרום, וא"כ איך נוכל לומר טעם משנתינו דסבר' כר' יוסי הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי, וכי נעטרך לומר דסתמא הך משנה הכא כר' יוסי (הגלילי) [דלא כמתני'] דלעיל, ועוד הקשה דמתני' סברא לעיל המיוה פרופה מן הדרום, וא"כ איך נוכל לומר טעם משנתינו דסבר' כר' יוסי הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי, וכי נעטרך לומר דסתמא הך משנה הכא כר' יוסי (הגלילי) [דלא כמתני'] דלעיל, ועוד קשה דלדברי הר"ר יוסף מגא לן דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא ילוף ועטמא משום דאית ליה לרבי יוסי הגלילי כר' יוסי דאמר פתחא בצפון קאי כדפי' רש"י לעיל, וא"כ על כרחיה מקיף דרך ימין דמן דינא בההוא קרן פגע בראשא

עד כאן לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין. דאי מדאורייתא לא יצאו מידי מעילה היאך נמכרין לגנין לזבל: הוא לפני כפרה כלאחר כפרה. הקשה רבינו תם דבמסכת מעילה פרק ולד חטאת (דף יב:) אמר [ד] זעירי המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו וליכא למימר דההיא מעילה מדרבנן דהתנן בפרק ולד חטאת (שם יא.) דם מתחילה אין מועלים בו יצא לנחל קדרון מועלין בו ומעילה דיוצא לנחל קדרון הויא דרבנן מכלל דמעיקרא אפילו מדרבנן ליכא מעילה ותירץ דהא דאמרינן הכא לפני כפרה כלאחר כפרה היינו לאחר שחיטה דשייכא ביה כפרה אבל מחיים לא והא דפריך ברישא מסכת מעילה (דף ב:) ומי איכא מעילה דרבנן ומשני אין כדעולא דאמר עולא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה הוה מצי לאיתויי מדם לאחר שיצא לנחל קדרון דמועלין בו מדרבנן אלא משום דקדשי קדשים ששחטן בדרום קאמר התם כמאן דחנקינהו דמי ופריך מי איכא מעילה דרבנן בדבר דלא היו צריכין לגזור דבלאו הכי בדילי מייניהו ומייתי מקדשים שמתו דדמו להדדי והא דפריך בשילהי תמורה (דף לב:) גבי מקדיש עולה לבדק הבית מועלין בה שתי מעילות ומוקי לה מדרבנן ומי איכא מעילה דרבנן ה"פ כיון דאיכא מעילה דאורייתא משום עולה ובלאו הכי בדילי מייניה אמאי תקינו רבנן מעילה אחריתי ומשני ראוי למעול בו שתי מעילות דתיקון רבנן מעילה לעבר משום דליכא מעילה מדאורייתא אלא בבשר ורבינו חיים זצ"ל פירש דיצא לנחל קדרון מועלין בו מדאורייתא לפי שבית דין מקדישין אותו וקשה אם כן במעילה פרק ולד חטאת (דף יב.) דקאמר ומי איכא מידי דמעיקרא לית ביה מעילה ולבסוף אית ביה מעילה ופריך ולא הכי דם דמעיקרא לית ביה מעילה וכו' ומאי פריך לימא שאני התם לפי שבית דין מקדישין אותו ועוד דמה תיקן בזה אכתי אשכחן מעילה מדרבנן בפרק התכלת (מנחות ד' נב.) דקאמר מעיקרא תקינו מעילה גבי אפר פרה והתם ליכא למימר תקינו ביה מעילה מחמת שהיו מקדישין אותו דאם כן הוי קדש גמור ואין היו מזין ממנו: **אין** לך דבר **שנעשית מצותו ומועלין בו.** ואי"ת אדרבה נימא איפכא לאחר כפרה כלפני כפרה דאין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין מועלין בו וכי תימא האיכא קדשים קליס דלית בהו מעילה אלא באימורין לאחר זריקת דמיס התם משום דלאו קדשי ה' ניהו וי"ל איכא עגלה ערופה דקודם מצותה מותרת אבל מדשן אין להביא ראיה דקודם תרומת הדשן אין מועלין בו דאדרבה במעילה פ"ב (ד' ט.) משמע הנהנה מאפר תפוח קודם תרומת הדשן לכולי עלמא מועלין בו[ט]: **והרי תרומת הדשן.** הקשה ר"י דהכא משמע דתרומת הדשן מועלין בו לאחר שנעשית מצותו ובפרק ולד חטאת במעילה (ד' יא.): תנן דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין וקאמרינן בגמרא בשלמא מזבח החיצון דכתיב ושמו אהל המזבח וכו' והשתא דישון לפי שהדישון מוציאו מידי מעילה לפי שנעשית מצותו אלמא מצוה לדשנן והא קאמר בשלמא מזבח החיצון מצוה לדשנו דכתיב ושמו אהל המזבח ואדרבה אפילו מעילה אית ביה מדכתיב ושמו ודרשינן בסוף תמורה (ד' לד.) ושמו בגחת ושמו שלא יתפזר אבל מזבח הפנימי מנלן שמצוה לדשנו וריב"ל מפרש דלאו אהל אלא אהל דזיוקא קאי אלא נהנין ולא מועלין מדאורייתא קאי דליכא למימר לא נהנין מדרבנן כמו[ו] לא נהנין שבתש"ס דבירושלמי דיומא פרק שני מוכח דלא נהנין מדאורייתא דגרסינן התם מנין לדישון מזבח הפנימי דכתיב והשליך אותה אהל המזבח קדמה אל מקום הדשן שאינו צריך אם לקבוע לה מקום פירוש למורלא ומוה כבר כתוב אהל המזבח ואם ללמדך שתהא במזרחו של כבש כתיב קדמה ואף הוא דרש אהל אהל פירוש ואם ללמד שתהא תרומת הדשן במזרחו של כבש מדכתיב אל מקום הדשן וגימא הרי זה בא ללמד ומנלא למד דהא לא איצטריך דתיפוק לן מגזירה שוה נאמר כאן אהל המזבח ונאמר בתרומת הדשן אהל המזבח מה כאן במזרחו אף להלן אם כן אל מקום הדשן למה לי ש"מ למזבח הפנימי שהוא אסור (לו) בהנאה אל מקום טהור שיהא מקומו טהור ואיכא דמפיק ליה בקל וחומר ומה מזבח החיצון אסור בהנאה מזבח הפנימי לא כל שכן אלמא דאסור בהנאה מדאורייתא במזבח[ז] הכי פירושו בשלמא מזבח החיצון אסור בהנאה מדאורייתא מדכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנלן שיהא אסור בהנאה לאחר שנידשן ואפילו קודם דישון מנלן שיהא אסור דאפילו גופיה לא ידענן שיהא מצוה לדשנו ואם כן משנעשה אפר נימא דנעשית מצותו ויהא מותר בהנאה ומשני דמדשן נפקא ואי"ת מאי קא פשיט ליה מדשן אכתי תיבעי לך מנלן דאסור בהנאה וי"ל דגמרא דידן לא חשש אלא להביא פסוק שצריך דישון ומסברא ידע דכל הדשנים שוין ליאסר בהנאה או מקל וחומר כדאיתא בירושלמי או משום דעיקר פשטיה דקרא בדשן מזבח החיצון אלא דמחמת ייתור לא צריך למיכתביה ומוקמינן ליה בפנימי ומנורה וחשיב ליה כמין היקש דאיתקוש כולהו לחיצון ואם תאמר אם כן לימא הכא משום דהוה ליה מזבח החיצון ופנימי ומנורה שלשה כתובין הבאין כאחד י"ל דאין כאן פסוק מיותר דהא איצטריך למצות דשן להניח אצל המזבח ועוד נראה דאחר שלמדנו מצות דישון פנימי ומנורה להניח אצל המזבח חשיב כל הדשנים כמו דבר אחד דאל"כ היכי נפיק בירושלמי מק"ו הא שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין ואל תתמה על מה שפי' דתרומת הדשן לית בה מעילה אלא איסור הנאה אע"ג דהכא קאמר מועלין כו' הא קאמר נמי עגלה ערופה מועלין בה ודהיא לית בה מעילה אלא איסור הנאה קאמר וכה"ג איכא נמי במעילה פ' ולד חטאת (דף יב.) חלב המוקדשין ודילי תורין לא נהנין ולא מועלין וקאמר בגמ' ח) דגמר אמו אמו מבכור מה בכור מועלין בו אף חלב המוקדשין מועלין בו ובכור הוא קדשים קליס ולית ביה מעילה וחלב המוקדשין נמי לית ביה מעילה כדתנן התם דלאו קדשי ה' מיקרי אלא מועלין דקאמר לאו דוקא אלא איסור הנאה וא"ת כיון דאיסור הנאה מדאורייתא היכי קתני בפרק ולד חטאת (מעילה דף יא.): המקדשים דישון בתחלה מועלין בו והיכי חייל עליה הקדש כיון דאיסור הנאה מדאורייתא י"ל דלאו בדישון מזבח איירי מדקאמר בתחלה משמע דאיירי בדבר שלא הוקדש מעולם אלא במקדשים דשן כירתו וכן פרש"י ואיצטריך לאשמועינן דקדושה אף על גב דאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית כדקתני התם בסיפא כל הראוי למזבח כו' אי נמי אפילו אית"ל דלאו בדשן כירה איירי דאם כן לא הוה ליה למימר דישון סתמא איכא למימר דאיירי בדשן שהוציאוהו חוץ לשלש מחנות ואשמעינן דלא הוי כשאר דשן ליאסר לעולם ולמאי דפריש דליכא מעילה בתרומת הדשן ניחא הא דתנן במעילה (דף יט:) אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד ומקשים ליחשב נמי תרומת הדשן דיש בו מועל אחר מועל ומתרץ ר"י דהוי בכלל בהמה דמאפר קדשים הוא בא ומיהו גם לפי' ריצב"א ז"ל תירוץ ר"י דנהי דבתרומת הדשן ליכא מעילה מ"מ ליחשב אפר תפוח דלכולי עלמא אמר בפ"ב דמעילה (שם דף ט.) דמועלין בו קודם תרומת הדשן וא"ת מאי שנא דדישון מזבח הפנימי אפילו קודם דישון לית ביה מעילה כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כו.) דקטרת לאחר שתעלה תימרותו אין בו משום מעילה ודשן מזבח החיצון מועלין בו לכולי עלמא קודם דישון וי"ל דבדשן מזבח החיצון מועלין בו כיון שמחוסר עבודה שצריכה בגדי כהונה כדכתיב ולבש הכהן מדו בד וגו' אבל דישון מזבח הפנימי אע"פ שמחוסר דישון אין זה חסרון עבודה דלא אשכחן שיהא צריך בגדי כהונה ואע"פ שהשוינו כל הדשנים היינו לאחר שהניחם אצל המזבח דאז נעשית מצות כולן דאפילו בתרומת הדשן אין בה עוד שום עבודה ואפילו הכי אסורה בהנאה כדכתיב ושמו אצל המזבח מצא דמועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה אף אחר שעשין אפר קודם דישון ואילו גבי קטרת אמרינן בפ' כל שעה [פסחים כו. ע"ש] דמשתעלה תמרתו אין מועלין בו. וי"ל שכריח אין בו אפילו אלא נתנה תורה למלאכי השרת שלא איפסר אלא דאיפסר ממנו בחפיצה והקטרה ורבנן הוא דגזרו ביה, אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי. אי נמי ריח אין בו ממש וכגון [קול] ומרלה, אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה ודבנן הוא דגזרו ביה, אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי. אי נמי ריח אין בו ממש וכגון [קול] ומרלה, אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש כי אין נראה לומר שיהא (בו) [בריח] ממש מקול ומרלה לפי שנכנס בגוף יותר. ולפי טעם זה המריח הדם של הקדש לא מעל. אבל לנשמן ראשון מעל, דלא שייך ביה טעמא דלא יתנה תורה למלאכי השרת. ולהאי טעמא מועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה כמו בשל חיצון, ומדע שכן הוא שמועלין בהן, דהא אפילו במזבח החיצון פליגתא דאמוראי היא בפ' חטאת העוף במעילה [ק, ע] דליכא למאן דאמר עד הוצאת הדשן ואיכא למאן דאמר עד תרומת הדשן, אבל קודם תרומת הדשן לכולי עלמא מועלין, וא"כ בדישון מזבח הפנימי והמנורה למה לא יעמעו כמו כן באפר (כמו) [כיון] שהוא מדשן (של קטרת). ומ"ר. ע)

קודם דישון וגם תרומת הדשן אסורה בהנאה, אלא דישון מזבח הפנימי והמנורה שמועלין בו קודם דישון אף לאחר שנעשו אפר מגע לן, ומשני התם. וא"ת מאי שנא דמועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה אף אחר שעשין אפר קודם דישון ואילו גבי קטרת אמרינן בפ' כל שעה [פסחים כו. ע] דמשתעלה תמרתו אין מועלין בו. וי"ל שכריח אין בו אפילו אלא נתנה תורה למלאכי השרת שלא איפסר אלא דאיפסר ממנו בחפיצה והקטרה ורבנן הוא דגזרו ביה, אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי. אי נמי ריח אין בו ממש וכגון [קול] ומרלה, אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש כי אין נראה לומר שיהא (בו) [בריח] ממש מקול ומרלה לפי שנכנס בגוף יותר. ולפי טעם זה המריח הדם של הקדש לא מעל. אבל לנשמן ראשון מעל, דלא שייך ביה טעמא דלא יתנה תורה למלאכי השרת. ולהאי טעמא מועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה כמו בשל חיצון, ומדע שכן הוא שמועלין בהן, דהא אפילו במזבח החיצון פליגתא דאמוראי היא בפ' חטאת העוף במעילה [ק, ע] דליכא למאן דאמר עד הוצאת הדשן ואיכא למאן דאמר עד תרומת הדשן, אבל קודם תרומת הדשן לכולי עלמא מועלין, וא"כ בדישון מזבח הפנימי והמנורה למה לא יעמעו כמו כן באפר (כמו) [כיון] שהוא מדשן (של קטרת). ומ"ר. ע)

ח) [מעילה יא. זבחים מו. חולין קיז.], ט) [במעילה יא. וכחולין קיז. וכזבחים מו. איתא ישמעאל], י) [סוכה מט:], יא) [לפנינו במעילה איתא רב. אבן בנרכות לא. איתא רב הונא ע"ר זעירא], יב) [עי' תוס' חולין קיז. ד"ה אין לך וכו'], יג) [כמו כל רש"ש], יד) [גדל"ל כמזבח], טו) [דף יא.],

תורה אור השלם

1. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר:

ויקרא יז יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא כו' הוא בהווייתו יהא לפני כפרה:

מוסף רש"י

שלכם יהא. כחולין שלכם שאין בהן מעילה (זבחים מו.) אלמא לא קדשי גבוה הוא (חולין קיז.). לכפרה נתתיו. בתורת קדשים, ולא למעילה. לענין מעילה אין בו דין קדשים (זבחים מו.), ולא שיהא קרוי שלי למעול בו, שאינה עומדת אלא לכפר בשבילכם (חולין שם). אמר קרא הוא. דמו בנפשו הוא (ויקרא ז) בהווייתו יהא (זבחים שם) הוא משמע בהווייתו יהא לעולם דיינו שזה בין לפני כפרה ובין לאחר כפרה, שאנו מתנותיו ונשארו השיריים (חולין שם). מה לאחר כפרה אין בו מעילה. דפסיעתא לן כיון דנעשית מצותו אין מועלין בו, דכיון דלית ביה תו זורק גבוה לא קיימן ביה קדשי ה' (זבחים שם) דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, שהרי כבר נעשה זורק גבוה ממנו ולא קדשי ה' קיימא ביה (חולין שם). אין לך דבר וגו'. הלכך על כרחך לא אדליה הכי אלא איפכא (זבחים שם). והרי תרומת הדשן. בכל יום מותרה במאתה ותורם את הדשן אלא המאתה ממנה ונותן במזבחו של כבש, כדכתיב ושמו משמע שם גריזתן ושם נצלע במקומן, אלמא אסור בהנאה (שם וכבי"ז חולין שם).

תום' ישנים (המשך)

דה"פ דישון מזבח הפנימי] לא הנין מן המותרה ולא מועלין [ושתמא ה"ק בשלמא מזבח החיצון אסור בהנאה מדאורייתא דכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנ"ל שאסור בהנאה מן התורה, ומשני דמדשן נפקא. וא"ל מ"כ לימא הכא דה"ל מזבח החיצון ופנימי ומנורה ג' כתובים הבאים כאחד, די"ל דאחר שלמדנו דישון מזבח הפנימי ומנורה כו' משיבי כולהו כדבר אחד, ומועלין דקאמר הכא בתרומת הדשן לאו דוקא אלא איסור הנאה קאמר) (אע"ג דאוריתא אאי דאיכא למה לי להקדישו ג' כתובין הבאים כאחד) ואע"ג דליכא מעילה איסורא איכא דבעגלה ערופה ליכא נמי אלא איסורא בעלמא. ואומר רבינו כי נראה דבדישון מזבח הפנימי והמנורה יש בה מעילה קודם דישון ולאחר דישון שהניחם במקומם אין בו מעילה כלל מן התורה, ודייק בגמר' בשלמא מזבח החיצון יש בו מעילה

תום' ישנים

עד כאן לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא כו'. מכאן משמע דלא גרסינן במעילה פרק ולד חטאת [יב, ח] מאי טעמא דמאן דאמר אין מועלין דאמר קרא כו' דמשמע הא מאן דאמר מועלין לית ליה דרשא דהכי קראי ומדאורייתא מיבא מועלין והכא משמע דלכולי עלמא ליכא מעילה אלא מדרבנן, אלא גרסינן [התם] מאי טעמא דאמר קרא כו' ואמוראי עלמא קאי דלית להו מעילה אלא מדרבנן. ושוב דר' שמעון דקאמר הכא מועלין קאמר התם דבתחילתו אין מועלין יצא לנחל כו' אלמא לר' שמעון לית ליה מעילה עד לבסוף שתיקנו בו מעילה דמדרבנן היא. מ"ר. **עד כאן לא פליגי כו'.** וא"ת כי פריך ברישא [ב, ט] ומי איכא מעילה] מדרבנן ומשני אין דאמר עולא ס"ר יומן קדשים שמתו כו' ומאי קושיא והא אמרינן הכא דבדם ליכא מעילה כלל מדרבנן אלא כפי שב"ד מקדשין אותו לפי שב"ד ומעילה דקאמר מדרבנן הייט דמדאורייתא על ידי תקנת רבנן שמקדשין אותו ב"ד, ולהכי לא מייתי במעילה ובתמורה. ואין נראה לרבינו כי למה יקדשו הן והלא אלא הקדש (אין) יכולין לתקן בו מעילה כמו שתיקנו באפר הפרה בפ' התכלת [מנחות נא, ב] וכמו חטאת שמתה דאמרינן כיון שנהנה מעל. ועוד אי מעילה לא תוכל להיות בדם אלא על ידי הקדש א"כ מאי האי דפריך במעילה פרק ולד חטאת [יב, ח] על הא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה דפריך והרי דם דמעיקרא לית בהו מעילה אלא מדרבנן. ומ"ש אמאי דקדשי קדשים ששחטן בדרום דכמאן דחנקינהו דמי ולהכי פריך מי איכא מעילה מדרבנן כיון דכמאן דחנקינהו דמי, ולהכי מייתי ליה לאיה מקדשים שמתו אלמא דהוי דומיה לדומה, אבל פשיטא שיש הרבה מעילות שהן דרבנן בסמוך התם הנהנה מן החטאת כשהיא מתה כיון שנהנה מעל, דההיא על כרחין דרבנן כיון דחטאות המיתות אין בהן מעילה. וא"ת אמאי פריך בפ' בתרא דתמורה [לב, ב] גבי המקדיש עולה לבדק הבית ומי איכא מעילה מדרבנן, ומאי קושיא והא הכא מזיגן דאיכא בדם. וי"ל דהכי פריך אמאי מיקנו מעילה כיון דבעולה איכא כבר מעילה דאורייתא ובדילי אינשי מייניה. וה"ר [מייס] תירץ דבדם דשמעתין ליכא מעילה כלל מדרבנן אלא לפי שב"ד מקדשין אותו ומעילה דקאמר מדרבנן הייט דמדאורייתא על ידי תקנת רבנן שמקדשין אותו ב"ד, ולהכי לא מייתי במעילה ובתמורה. ואין נראה לרבינו כי למה יקדשו הן והלא אלא הקדש (אין) יכולין לתקן בו מעילה כמו שתיקנו באפר הפרה בפ' התכלת [מנחות נא, ב] וכמו חטאת שמתה דאמרינן כיון שנהנה מעל. ועוד אי מעילה לא תוכל להיות בדם אלא על ידי הקדש א"כ מאי האי דפריך במעילה פרק ולד חטאת [יב, ח] על הא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה דפריך והרי דם דמעיקרא לית בהו מעילה אלא מדרבנן. ומ"ש אמאי דקדשי קדשים ששחטן בדרום דכמאן דחנקינהו דמי ולהכי פריך מי איכא מעילה מדרבנן כיון דכמאן דחנקינהו דמי, ולהכי מייתי ליה לאיה מקדשים שמתו